της της ξαδέρφης, μὰ μποροῦσε νὰ τὴ λέη καὶ μητέρα, ἀφοῦ σὰ μάνα τοῦ εἶχε παρασταθεῖ ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ ἀρφάνεψε.

—Τὰ δέντρα μεγάλωσαν, ξανάπε.

Ἡ μητέρα δὲν ἀπάντησε, μὰ ἡ τυφλὴ εἶπε:

—Ἐγώ... τάμαθες, Μίλτο... ἐγὼ δὲ μπορῶ νὰ τὰ βλέπω πιά...

—Παρντόν! ἐψιθύρισε ὁ νέος λυπημένος.

Καὶ ξανάπεσε ἡ σιγή, ἡ ἄφωνη συνομιλία τῶν ψυχῶν.

* * *

Ἔτσι ἡ Μαρία βρῆκε πάλι τὸ σύντροφο τῶν παιδικῶν της χρόνων, ποὺ ἐρχότανε νὰ τὴ θγάλη ἀπὸ τὴ σκοτεινή της μονοτονία. Τοῦδωσαν μιὰ ἀπὸ τὶς καλλίτερες κάμαρες τῆς βίλλας, ὅπου ἐγκαταστάθηκε μὲ τὰ βιβλία του καὶ τὴ φωτογραφική του μηχανὴ—μὲ ὅλη του τὴ νιότη... Ἡ Μαρία ἤξερε ὅτι, ἂν ὅλη τὴν ἄλλη μέρα ὁ Μίλτος θὰ ἦταν δοσμένος στὶς ἀσχολίες του, μὰ τὸ δειλινὸ θὰ ἦταν δικός της. Τὸν «ἔβλεπε», βέβαια, καὶ τὸ μεσημέρι, ποὺ τρωγανε στὴ βεράντα, μὲ τοὺς γονεῖς της, καὶ τὸν ἄκουγε νὰ διηγιέται τόσα γιὰ τὴ ζωή του, γιὰ τὰ ὄνειρά του, μὰ τὸ δειλινὸ ἦταν αὐτὸς ποὺ τὴ συντρόφευε στὸ θαλασσινό της περίπατο. Ὁ κύριος Μορφάκης, ὁ πατέρας της, ἔλειπε ὅλη τὴν ἡμέρα στὴν πόλη, στὴν Τράπεζά του, ἡ κυρία Μορφάκη ἐπιτηροῦσε τὴ βίλλα, καὶ ἡ Μαρία γυμναζόταν στὸ πιάνο, ἔπαιζε μὲ τὸ γάτο της, κουβέντιαζε μὲ τὴ μητερούλα της. Ἡ τυφλὴ εὕρισκε τὸν τρόπο νὰ γυρίση τὴν κουβέντα γιὰ τὸν παιδικό της σύντροφο:

—Μαμᾶ, πῶς εἶναι τώρα ὁ Μίλτος... Εἶναι πάντα ὡραῖος;... Τότε θυμᾶμαι μαθητή, μὲ τὴ στολὴ τοῦ Λυκείου...

—Ἔ, τώρα ἔγεινε ἄντρας, κόρη μου... Βέβαια, ἔχει τὴν κορμοστασιὰ τοῦ πατέρα του... Καὶ στὸ πρόσωπο μοιάζει πολὺ τῆς μακαρίτισσας τῆς μητέρας του... Ἦταν ἔμορφη γυναῖκα ἡ καθμένη ἡ Χρυσάνθη.

Κατὰ τὸ δειλινό, ὁ Μίλτος παρουσιαζότανε στὴ βεράντα κ' ἔλεγε: «—Μαρία, ἕτοιμη;» «—Ἕτοιμη, Μίλτο!» Καὶ ἀκουμπώντας στὸ μπράτσο του, κατέβαινε μαζί του τὴ μαρμαρένια σκάλα, προχωρούσαν μέσα στὸν κῆπο, πήγαιναν στὴν ἀκρογιαλιά.

—Νὰ καθήσουμε δῶ, Μαρία, στὰ βότσαλα;

—Νὰ καθήσουμε, Μίλτο. Καὶ νὰ μοῦ διαβάσης τὸ νέο μέρος τῆς διατριβῆς σου.

—Γιὰ τὸ Θεό, ξαδέρφη μου! Καλλίτερα νὰ σοῦ διηγηθῶ κανένα νόστιμο ἐπεισοδιάκι ἀπὸ τὴν Παρισινή μου ζωή. Ἢ πιὸ καλλίτερα, νὰ σοῦ τραγουδήσω κανένα τραγουδάκι τῆς Μονμάρτρης.

Ἡ Μαρία γυτυποῦσε τὰ χέρια της ἀπὸ χαρά, καὶ ὁ Μίλτος ἄοιχτζε τὸ τραγουδάκι μὲ τὴ νεανική του φωνή, γεμάτη πάθος. Τότε ἡ Μαρία γύριζε τὰ μάτια κατὰ πάνω του, καὶ ἡ κόγχη τῆς ψυχῆς της ρουφοῦσε ὅλη κείνη τὴ γοητεία, τὴν ἀνέλπιστη γι' αὐτή, τὴν πρωτοφανέρωτη, ποὺ τῆς ἐρχότανε σὰν ἄθλο μάννα ἀπὸ τὸν Οὐρανό. Τὸ σκοτάδι της γέμιζε ἄστρα. Ἄγγελικὰ φτερὰ τῆς χάϊδευαν τὰ βλέφαρα. Περπατοῦσε σ' ἕναν κόσμο νέο, θαμπωτικό, καὶ γιὰ νὰ μὴν παραπατήση, ἔνοιωθε τὴν ἀνάγκη ν' ἁπλώση τὸ χέρι. Καὶ τότε τὰ δάχτυλά της βρίσκονταν μπλεγμένα μὲ τὰ δάχτυλα τοῦ Μίλτου, καὶ τὸ κεφάλι της ἀκουμπισμένο στὸν ὦμο του... Ἔτσι γινότανε συχνὰ κεῖνο τὸν καιρό. Κ' ἔτσι, ἕνα βράδυ, νυντωθήκανε, καὶ ὁ νέος εἶπε:

—Μαρία, πέρασε ἡ ὥρα... Θὰ μᾶς περιμένουν.

—Βγῆκε τὸ φεγγάρι; ρώτησε κείνη.

—Βγῆκε... Εἶναι πανσέληνος.

—Ἔ, τότε ἂς καθήσουμε λίνο ἀκόμη... Εἶναι ὡραῖα ἐδῶ.

Σφίγτηκε πιὸ πολὺ ἀπάνω του. Ὁ ἀναστασμός του τῆς χάϊδευε τὸ πρόσωπο. Ἔνοιωθε ὅλη τὴν ὑπαοξί της ν' ἀνεβαίνη σὰν κῦμα στὰ στήθη της, στὸ λαιμό... Καὶ τὰ γείλη της βρῆκαν τὰ δικά του. Κ' ἦταν ἕνα φιλὶ ζεστό, γεμᾶτο λαντάρα... Ἕνα βόρειο σέλας φώτισε πέρα-πέρα τὸν ψυχικὸν ὁρίζοντα τῆς τυφλῆς.

* * *

Νὰ πῶ γιὰ τὶς ἀκόλουθες μέρες; Νὰ διηγηθῶ τὰ κεφάλαια τοῦ ἀγνοῦ, μυστικοῦ Ἔρωτα, ποὺ παράστεκε σπέρνοντας ροδόφυλλα στὸ δρόμο τῆς τυφλῆς, ὁδηγώντας μ' εὐωδιὰ τὰ ὀήματά της;... Νὰ στοοήσω τὶς ἐκδρομὲς ποὺ ἔκαναν μαζί, στὰ γύρω βουναλάκια, ἢ πέρα στὸ μάκρος τοῦ ἄσπρου δρόμου, κατὰ τὸ χωριό, ποὺ ἔφταναν, ἐκείνη στηριγμένη μὲ ἀσφάλεια στὸ μπράτσο του, εὐτυχισμένη, γιὰ νὰ καθήσουν ὕστερα πλάϊ στὴν πηγή, καὶ νὰ βυθίση ἡ Μαρία στὸ κρύο νερὸ τὰ χέρια της, καὶ νὰ φωνάξη τάχα ἀνατριχιάζοντας:

—Οὔ! κρύο ποὺ εἶναι, Μίλτο!... Νὰ πιοῦμε;

Τότε ὁ Μίλτος γονάτιζε, ἔκανε τὶς παλάμες του τάσι, καὶ τῆς ἔδινε νὰ πιῆ. Καὶ ἡ Μαρία ἔφερνε τὰ γείλη της, κ' ἔπινε ἀπὸ τὴν κούπα τῆς εὐτυχίας, καὶ γελοῦσε ὕστερα, μ' ἕνα γέλιο ἠχηρὸ ποὺ σκέπαζε τὸ γαργάρισμα τοῦ νεροῦ. Κι' ἄλλοτε πάλι ἔλεγε, σοβαρή:

—Τώρα τὰ βλέπω ὅλα μὲ τὰ μάτια σου, Μίλτο!

Ἄλλες φορές, πήγαιναν περίπατο μὲ τὴ βάρκα. Ἡ Μαρία καθότανε στὴν πλώρη καὶ ὁ Μίλτος κυβερνοῦσε τὴ βάρκα. Μέσα στὴ σιωπὴ ἡ τυφλὴ ἄκουνε τὸν παφλασμὸ τῶν κουπιῶν, καὶ πότε-πότε ἔσκυβε καὶ βύθιζε τὸ χέρι της στὸ νερό, ὧς τὸν ἀγκῶνα. Σὲ μέρη ποὺ τὰ νερὰ δὲν ἦταν πολὺ βαθειά, βρύα ἀνέβαιναν στὴν ἐπιφάνεια, μακοιὰ σὰ σερπαντίνες. Ἡ Μαρία ἔπιανε κανένα, τὸ τύλιγε στὸ δάχτυλό της, στόλιζε ὅλα της τὰ δάχτυλα. Κάποτε, εἶπε:

—Κοίτα, Μίλτο, δαχτυλίδι! Ἀρραβωνιάστηκα τὸ Κῦμα!

—Τὸ Κῦμα; Ἄπιστος ἀρραβωνιαστικός, ἀπάντησε ὁ Μίλτος.

* * *

Μὰ ζύγωνε ὁ καιρός, ποὺ ὁ γλυκὸς σύντροφος τῆς τυφλῆς θάφευγε: «—Θὰ χάσω ξανὰ τὸ φῶς τῆς ψυχῆς μου», παραπονιότανε ἡ Μαρία. «—Γρήγορα θὰ συναντιόμαστε πάλι» βεβαίωνε κεῖνος. «Θάρχωμαι σπίτι σας, στὴν Ἀθήνα.»

Ὁ ἀποχωρισμὸς γίνηκε μὲ θλίψη. Ὁ πατέρας τῆς Μαρίας δὲν ἦταν μπροστά. Μὰ ἡ μητέρα, ποὺ εἶδε τὴ συγκίνηση τῆς κόρης της, κατάλαβε: «Ἀχ, Θεέ μου, συλλογιστηκε, τί δρόμο θὰ παίρνε τοῦτο τὸ αἴσθημα;» Καὶ μετανοοῦσε ποὺ δὲν ἐφρόντισε νὰ τὸ προλάβη, νὰ θάλη φραγμοὺς. Μὰ γρήγορα πάλι σκέφτηκε πῶς ὁ Μίλτος, ἦταν ἕνας τίμιος νέος, συγγενής τους, καὶ ἡσύχασε. Οἱ γυναῖκες ἀναπαύονται εὔκολα στὴν ἄποψη ποὺ τὶς συμφέρει...

Στὸν καιρὸ τοῦτο, ἡ Μαρία στεκότανε στὴν καγκελλόπορτα τῆς βίλλας καὶ ἀποχαιρετοῦσε μὲ τὸ μοντῆλι τὸ αὐτοκίνητο, ποὺ ἔφευγε παίρνοντας μαζὶ τὸ Μίλτο της...

* * *

Πέρασε ἀκόμη κάμποσος καιρός. Οἱ πρῶτες ριγηλὲς πνοὲς τοῦ χινόπωρου προμηνοῦσαν τὸ θάνατο τῆς ἐξοχῆς. Στὴ βίλλα, μάζευαν τὰ πράματα, ἑτοιμάζονταν γιὰ τὸ γυρισμὸ στὴν Ἀθήνα. Ὁ κύριος Μορφάκης πηγαινοερχότανε στὴν πόλη, ἔφερνε ἐφημερίδες καὶ τὴν ἀλληλογραφία... Ἓν' ἀπόγιομα, μπῆκε στὸν κῆπο, λέγοντας δυνατὰ στὴ γυναίκα του:

—Εὐτέρπη! Εὐτέρπη! Ἔλα ν' ἀκούσης ἕνα νέο!...

Κείνη τὴν ὥρα, μητέρα καὶ κόρη κάθονταν σ' ἕνα πάγκο, κάτω ἀπὸ τὴ μεγάλη φυστικιά. Ἡ κυρία Μορφάκη ἔτρεξε νὰ ποοϋπαντήση τὸν ἄντρα της τὸ φωνακλᾶ. Ἡ Μαρία σηκώθηκε, μὰ δὲν προχώρησε.

—Τί 'ναι, Ἀριστείδη; ρώτησε ἡ κυρία Μορφάκη.

—Διάβασε δῶ, νὰ ἰδῆς: Ὁ Μίλτος παντρεύτηκε! (Κρατοῦσε μιὰ ἐφημερίδα κ' ἔδειχνε στὰ «Κοινωνικά».) Καὶ τί γάμο!... Τὴν ξέρω γὼ αὐτὴ τὴν οἰκογένεια. Πειραιῶτες... ἑκατομμύοια!... Θάγεινε πολὺ βιαστικὸ αὐτὸς ὁ γάμος, γιὰ νὰ μὴ μᾶς καλέση ὁ Μίλτος... Τί νὰ ὑποθέσω;... Ἄ, ἂν δὲν μᾶς στείλη φαὶρ-πάρ, τὸν ξεγράφω!...

Ἦταν ἀνυποψίαστος κεῖνος ὁ ἀγαθὸς πατέρας. Μὰ ἡ μητέρα, ποὺ ἤξερε, γύρισε καὶ εἶδε τὴν κόρη της ποὺ κλονίστηκε καὶ κάθησε πάλι στὸν πάγκο, σὰν κομὶ χωρὶς ψυχή. Ἀμίλητη ἡ τυφλή, ἀκούμπησε τὰ χέρια στὰ γόνατα, καὶ στρηφοούριζε τὰ μάτια της στὸ κενό...

Ἡ μητέρα πῆγε κοντά της:

—Μαρία... (ἄρχισε, μὰ δὲν εὕρισκε λέξεις)... Μαρία, θέλεις νὰ πᾶμε;... ν' ἀνεβοῦμε σπίτι;...

—Ὄχι ἀκόμη, μαμᾶ... Θέλω νὰ μείνω λίγο ἀκόμη...

Ἡ μητέρα τὴν κοίταζε μὲ ἀνησυχία. Εἶχε ἄρραγε ἀκούσει τὴν εἴδηση; Ἡ ἀπόσταση, ἀπὸ κεῖ ποὺ εἰπώθηκε, ἦταν κάμποση, τὸ ἀγέρι ἔκανε νὰ θροοῦν οἱ φυλλωσιὲς τῶν δέντρων...ἴσως, λοιπόν, νὰ σκέπασαν τὰ λόγια τοῦ ἄντρα της... Μὰ λογάριαζε μὲ τὴ μητρική της καρδιά, γιατὶ οἱ τυφλοὶ συγκεντρώνουν τὴν ὕπαρξή τους στὴν ἀκοή. Ἀπὸ κεῖ εἶχε μπεῖ τώρα καὶ τὸ βέλος ποὺ διαπέρασε τὴν καρδιὰ τῆς Μαρίας.

—Καλά, παιδί μου, εἶπε ἡ κυρία Μορφάκη, μεῖνε...μὰ ὄχι καὶ πολλὴ ὥρα, γιατὶ ἀρχίζει νὰ βραδειάζη.

Καὶ ἀνέβηκε στὸ σπίτι, σταυνάζοντας.

* * *

Ναί, εἶχε ἀρχίσει τὸ βράδυασμα. Ἡ τυφλὴ καταλάβαινε πῶς τὸ σκοτάδι πέφτοντας, σκέπαζε τὴ γῆ, τὸν οὐρανό, ὄχι, καὶ τὴν καρδιά της. Ὁ ἀγέρας ἔσερνε φύλλα ξερὰ στὰ πόδια της. Ἄλλα φύλλα ἔπεφταν τώρα ἀπὸ τὰ δέντρα καὶ τὴ χτυποῦσαν στὸ κεφάλι, στὰ χέρια. Ἔνοιωθε τὸ ἄγγιγμά τους σὰν ἐχθρικό... Σηκώθηκε, ἔπιασε τὸν πρῶτο κορμό, καὶ ἄρχισε νὰ περπατῆ, κατηφορίζοντας πρὸς τὸ γιαλό. Δάκρυα εἶχαν βγεῖ στὰ νυχτωμένα της μάτια καὶ κυλοῦσαν καφτερὰ στὰ μάγουλά της.

Μὰ τί, λοιπόν, εἶχε ἐλπίσει; ρωτοῦσε τὸν ἑαυτό της. Τί εἶχε φανταστεῖ; Πῶς μπόρεσε νὰ ὑψώση ἕναν τέτοιο φωτεινὸ πύργο μέσα στὴν ἐρεβίκη της περιοχή; Καὶ νὰ τώρα ποὺ ὁ πύργος σωριάστηκε μονομιᾶς, κι' αὐτὴ κατέβαινε...κατέβαινε στὸ κῦμα, στὸν «ἄπιστο ἀραβωνιαστικὸ» εἶχε πεῖ ἐκεῖνος, στὸ λυπρωτικὸ κῦμα, συλλογιζόταν αὐτή.

Κατέβαινε μὲ τὸ θάνατο στὴν ψυχή. Ἔφτασε στὴν πόρτα, ἔψαξε, βρῆκε τὸ μάνταλο, καὶ τὴν ἄνοιξε... Ἡ θάλασσα ἦταν φουρτουνιασμένη. Ἀφροὶ τὴ οάντισαν στὸ πρόσωπο. Ἄκουσε τὴ βουὴ τῶν κυμάτων, τὴν ἄγρια καὶ πένθιμη μουσική τους, σὰν τύμπανα σὲ κηδεία, σὰ μακοινὴ φουνέμπρα.

Πέρασε τὴν «πέτρα τῆς ὑπομονῆς», κατέβηκε τὰ τρία σκαλιὰ καὶ βάδισε ἀριστερά, κατὰ τὰ βράχια. Ἤξερε ποῦ εἶνε τὰ βαθειὰ νερά, μὲ τὴν ἄβυσσό τους καὶ τὴ σκοτεινάγρα τους.

ΣΤΕΦ. ΔΑΦΝΗΣ

ΕΥΘΥΜΑ ΛΟΓΙΑ

Κάποιος ποὺ πρόκειται νὰ ταξειδέψη, συμβουλεύεται ἕνα φίλο του.

—Ἐσὺ ποὺ ἔχεις παραμείνει καιρὸ στὴν πόλι ποὺ πρόκειται νὰ πάω, πές μου, σὲ ποιὸ ξενοδοχεῖο νὰ μείνω;...

—Στὸ ξενοδοχεῖο Μ...

—Ἔχεις κατοικήσει σ' αὐτό;

—Ὄχι, ἀλλὰ ἔχω κατοικήσει...σ' ὅλα τὰ ἄλλα!...